

**ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี: กรณีศึกษา ชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี
เขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี**

**The Cooperation in Management of Phetchaburi River: The objectives of a case study
on the riverside community of the Phetchaburi River, Ta-yang Sub-district,
Ta-yang District, Phetchaburi Province**

วาริณี รัชมิ¹ และ ดนุวัศ สาศริก²

10.14456/jrgbsrangsit.2018.5

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแม่น้ำเพชรบุรีท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมในพื้นที่ศึกษา ที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่อง และต้องการระบุรูปแบบความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนทำความเข้าใจแนวโน้มความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในอนาคต โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านเครื่องมือการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์และสำรวจข้อมูลเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า สภาพแม่น้ำเพชรบุรีเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ปัจจุบันมีการจัดการจนอยู่ระดับที่น่าพอใจและเป็นไปได้ว่าจะดีขึ้นในอนาคต ด้านของความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำ ดำเนินไปตามลักษณะปัญหา ทั้งปัญหามลภาวะ วัชพืชและการกัดเซาะริมตลิ่ง แบ่งความร่วมมือเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การควบคุม และการใช้ประโยชน์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทั้งฝ่ายราชการและองค์กรเอกชน โดยประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการต่างๆ ประสบความสำเร็จ มีปัญหาและอุปสรรคในด้านการประสานความร่วมมือ การขาดผู้นำ ความต่อเนื่องและงบประมาณ

ส่วนแนวโน้มความร่วมมือในอนาคตนั้น ปัจจุบันคนส่วนใหญ่สนใจให้ความสำคัญกับแม่น้ำเพชรบุรีมากขึ้น จึงเป็นไปได้มาก ที่ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีจะเป็นไปในทิศทางที่ดีในอนาคต ทั้งนี้ควรมีการดูแล ด้านความต่อเนื่อง เพิ่มการประสานความร่วมมือและมาตรการควบคุมที่เข้มแข็ง จะส่งผลให้การจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ดำเนินไปอย่างสวยงามและยั่งยืน

คำสำคัญ: ความร่วมมือ, การจัดการ, ทรัพยากรธรรมชาติ, แม่น้ำเพชรบุรี

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This research firstly aimed to study the conditions of the Petchaburi River among social changes in the given area which continuously transforms into the urbanization. The second objective is to identify the cooperative form on the management of the Petchaburi River, the issues and obstacles, including the tendency of cooperation on the management of the Petchaburi River in the future through qualitative research with the methods of interview, observation and survey of documents.

The results showed that the Petchaburi River has extremely changed from the past. At present, the management is in the satisfying level with the possibility to be improved in the future. The cooperation on the management of the river is in accordance with the issues, such as pollution, weed and erosion. The management consists of 4 types including conservation, reconstruction, control and usability, which cooperated by government service, private organization, and the people as the main factor of the successful management. The issues included coordination, lack of leaders, continuity and budgets.

For the tendency of coordination in the future, most people have given more importance to the Petchaburi River. Therefore, the management of the river has a tendency to move on the right direction in the future. Nevertheless, the continuity shall be taken care of with the coordination and the control measurement which will lead facilitate the system in the long run.

Keywords: Cooperation, Management, Natural resource, Phetchaburi river

1. บทนำ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปของชุมชนชนบทที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมือง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ เกิดปัญหาอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง และแม่น้ำเพชรบุรีก็เป็นหนึ่งในหลายๆ แห่งที่ต้องเผชิญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แม่น้ำอันเป็นสายชีวิตของชาวเพชรบุรีแห่งนี้ ไหลลัดเลาะผ่านภูเขาและป่าใหญ่ทางทิศตะวันตก มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตะนาวศรีเขตอำเภอแก่งกระจาน ไหลผ่านในจังหวัดเพชรบุรีเพียงจังหวัดเดียว แต่ถึงกระนั้นแม่น้ำสาขาและโครงการชลประทาน ก็ได้กระจายคุณประโยชน์ให้ประชาชนได้อุปโภคบริโภคทั่วถึงครบทั้ง 8 อำเภอรวมไปถึงจังหวัดข้างเคียง ณ จุดเริ่มต้นจากอำเภอแก่งกระจาน ผ่านเข้าสู่อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง และลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลม มีความยาว 210 กิโลเมตร แม่น้ำเพชรบุรีจึงเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในอดีตชุมชนริมสองฝั่งน้ำมีการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค อีกทั้งยังเป็นแหล่งสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และที่ตั้งของแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าอันควรอนุรักษ์จำนวนมาก มีสภาพป่าไม้ที่มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีน้ำใสสะอาดไหลตลอดปี และทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์เกิดขึ้น (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2546, น. 10-19)

จากอำเภอแก่งกระจาน กว่แม่น้ำเพชรบุรีจะไหลสู่ปลายทาง ซึ่งก็คืออ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลมนั้น จะต้องผ่านทั้งเขตเมืองและเขตการเกษตรอีกหลายพื้นที่ อำเภอท่ายางเป็นเขตชุมชนใหญ่ชุมชนแรกนับจากต้นแม่น้ำที่แม่น้ำเพชรบุรีจะต้องไหลผ่าน โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลท่ายางนั้นมีการตั้งชุมชนบริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรี และปัจจุบันมีความเจริญเติบโตทางด้านสาธารณูปโภคอย่างต่อเนื่อง นับวันในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง ยิ่งประสบปัญหาการก่อกมลพิษสู่มแม่น้ำมากขึ้นเรื่อยๆ ความเจริญ ทำให้แม่น้ำเพชรบุรีต้องประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม แม่น้ำที่เคยมีความสำคัญกลายเป็นที่ทิ้งขยะและรองรับน้ำเสีย ทั้งจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การใช้สารเคมีในการเกษตร ไปจนถึงปัญหาการกัดเซาะริมตลิ่งที่จะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นอกจากส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโดยตรงแล้ว ยังมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอำเภอท่ายางและชาวอำเภออื่นๆ ที่อยู่ปลายน้ำอย่างมาก จากสภาวะที่เกิดขึ้น จึงมีความสนใจจากแต่ละภาคส่วนในพื้นที่ ในการจัดการกับแม่น้ำเพชรบุรี จากที่ต่างคนต่างคิดโดยไม่มีการสานต่อ ก็เริ่มมีการรวมตัวกัน หอพักปกครองระดับตำบลสู่เวทีระดมความคิดเห็น เช่น ในการประชุมสัมมนาเครือข่ายและอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2555 เพื่อเป็นเวทีในการสร้างความร่วมมือของภาคีร่วมพัฒนา ในการสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ทสม.จังหวัดเพชรบุรี, http://phetchburinevnet.blogspot.com/2012/07/blog-post_05.html?m=1, 26 ธันวาคม 2558) โดยพื้นที่ศึกษาที่เป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย ได้มีการร่วมมือกันของคนในแต่ละชุมชนริมแม่น้ำและหน่วยงานมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชน ร่วมกันระดมความคิดเห็น ถึงสภาพแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันเสนอทิศทางการอนาคตของแม่น้ำเพชรบุรี ครั้งนั้นนอกจากจะทำให้รู้ถึงสถานการณ์ของแม่น้ำเพชรบุรี และศักยภาพของชุมชนแล้ว ยังนับเป็นอีกหนึ่งจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในพื้นที่ได้เห็นว่า ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักถึง และสามารถทำได้จริงหากทุกฝ่ายในพื้นที่หันมาให้ความร่วมมือ และการที่พื้นที่นี้เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่สามารถดำเนินการเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น และสามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างอิสระ ส่งผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิและหน้าที่ของตนที่จะเข้าไปมีบทบาทในการจัดการท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ทั้งบทบาทด้านการร่วมมือของคนในท้องถิ่นด้วยกันเอง ตลอดจนความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือดังกล่าวนี้เป็นหัวใจสำคัญในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี คนในพื้นที่จะทราบถึงปัญหา ตลอดจนจนสามารถเป็นผู้ติดตามตรวจสอบผลสำเร็จ และเฝ้าระวังปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ดีที่สุด

ขณะเดียวกันความร่วมมือของคนในท้องถิ่นเองอาจสำเร็จได้ไม่มากนัก หากไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน เข้ามาช่วยเหลือและลดข้อจำกัดในการดำเนินการต่างๆ ในทางกลับกันหากมีหน่วยงานใดต้องการดำเนินการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่แล้วนั้น แม้แต่การเริ่มต้นดำเนินการก็อาจจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงต้องการที่จะศึกษา ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี โดยจะทำการศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรีในเทศบาลตำบลท่าทราย อ.ท่าทราย จ.เพชรบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับแม่น้ำเพชรบุรีอย่างใกล้ชิด และมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคอย่างต่อเนื่อง โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี รวมทั้งแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูแม่น้ำเพชรบุรี ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้หากไม่ได้มีการศึกษาเพื่อเข้าใจบริบท และปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับแม่น้ำเสียก่อน การกำหนดทิศทางของนโยบายหรือโครงการต่างๆ ที่จะดำเนินการกับแม่น้ำเพชรบุรีก็จะเป็นอย่างไรไม่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาและการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมแม่น้ำแห่งนี้ต่อไปในวันข้างหน้า ทั้งยังเป็นแนวทางการศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแม่น้ำเพชรบุรี ในเขตเทศบาลตำบลท่าทราย อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อระบุรูปแบบความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ในเขตเทศบาลตำบลท่าทราย อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อระบุปัญหาและอุปสรรคในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ในเขตเทศบาลตำบลท่าทราย อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อทำความเข้าใจแนวโน้มความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ในเขตเทศบาลตำบลท่าทราย อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรี ในอนาคต

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีการออกแบบการวิจัยโดยกำหนดโครงสร้างของการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญ ในวิธีการศึกษาเฉพาะกรณีหรือกรณีศึกษา (case study method) โดยวางกรอบการศึกษาในด้านความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีที่เกิดขึ้นบริเวณชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ในเขตพื้นที่ศึกษา โดยมีขอบเขตการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยจะใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) และเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ในลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) มาเป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นองค์รวมและเชื่อถือได้ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีลงพื้นที่สังเกตสภาพทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรี ได้แก่ สภาพทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรี สภาพปัญหา รูปแบบการดำเนินการแก้ไขหรือป้องกัน ในกรอบของความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ในพื้นที่ศึกษา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องในการดูแลรักษาแม่น้ำเพชรบุรี รวมไปถึงสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ

เพชรบุรี การทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟู การควบคุมและปฏิบัติตามกฎของชุมชน เป็นต้น หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลได้จะนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่เพื่อนำมาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป (จุมพล นิมพานิช, 2551, น. 211-217)

การวิจัยความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีครั้งนี้ มีพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนริมน้ำซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แม่น้ำเพชรไหลผ่าน บริเวณนี้เป็นจุดเริ่มต้นของเขตลุ่มน้ำตอนล่างของแม่น้ำเพชรบุรี เริ่มตั้งแต่พื้นที่ได้โครงการชลประทานเพชรบุรีหรือเขื่อนเพชรลงมา ไปจนถึงพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำเพชรบุรี จำนวน 13 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเขื่อนเพชร ชุมชนท่าทุ่งแฝก ชุมชนท่าตันโพธิ์ ชุมชนวังซุนด่าน ชุมชนท่าขาม ชุมชนบ้านท่าคอย ชุมชนวัดท่าคอยเหนือ ชุมชนวัดท่าคอยพัฒนา ชุมชนศาลเจ้าแม่ทับทิม ชุมชนท่าฟุ้งพัฒนา ชุมชนท่ากระเทียม ชุมชนไสค้ำและชุมชนท่ามะเกลือ รวมระยะทางยาวประมาณ 20 กิโลเมตร การเลือกพื้นที่ศึกษานี้ เนื่องจากเป็นเขตชุมชนใหญ่ชุมชนแรกที่แม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านนับแต่ต้นน้ำเป็นต้นมา ทั้งในพื้นที่ซึ่งประกอบด้วยสถานที่ราชการ ตลาด โรงพยาบาล และบ้านเรือนประชาชนหนาแน่น ผนวกกับการมีพื้นที่เกษตรกรรมที่กว้างขวาง ทั้งสวนผลไม้และพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ จากการประชุมสัมมนาเครือข่ายและอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ครั้งที่ 3/2556 พบว่าปัญหาสภาพน้ำที่พบในพื้นที่ศึกษานั้น มีทั้งปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการแพร่กระจายพันธุ์ของวัชพืช และปัญหาอื่นๆ ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, 2556, น. 27-29) อีกทั้งจากการที่ผู้วิจัยได้สืบค้นและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาและการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรีแล้วนั้น เห็นว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษานี้มากนัก ไม่เหมือนกับในพื้นที่ต้นแม่น้ำหรือปลายแม่น้ำที่มีการศึกษากันมาก ดังนั้นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษา จึงมีลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยได้ตั้งใจไว้

เพื่อความชัดเจนและความหลากหลายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยการวิเคราะห์และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งได้เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุมชน เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ศึกษา ทั้งผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชน มีเป้าหมายเพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ เช่น สภาพของแม่น้ำเพชรบุรี สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดมุมมองเกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ตลอดจนแนวโน้มในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่สอง ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบและดูแลแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในงานสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำเพชรบุรี เช่น เทศบาลตำบลท่ายาง กองการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังมีกลุ่มนักอนุรักษ์ในพื้นที่ด้วย ซึ่ง ข้อมูลในส่วนนี้ที่สำคัญคือ บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีต่อความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี สภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อความร่วมมือและแนวโน้มด้านความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีต่อไปในอนาคต

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์ (interview) การสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยนั้นจะเข้าพบผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะทำการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถามต่างๆ ในการสอบถามโดยที่สามารถที่จะปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนของคำตอบได้ตามความเหมาะสม

2. การสังเกต (observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในการสำรวจสภาพทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรี ผลจากความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ตลอดจนกิจกรรมความร่วมมือในการอนุรักษ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนดำเนินการร่วมกันในเขตพื้นที่ศึกษา

3. การสำรวจข้อมูลเอกสาร เป็นข้อมูลที่มีนอกเหนือที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ข้อมูลสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต และข้อมูลหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และศึกษาภาคสนาม โดยการจดบันทึกลงในสมุดและบันทึกเสียงและภาพ ในขณะที่สังเกตและสัมภาษณ์การเข้าร่วมกิจกรรมและพูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่ในพื้นที่เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่รวบรวมด้วยว่า สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ได้วางไว้หรือไม่ ต่อจากนั้นผู้วิจัยทำการจัดการข้อมูลให้เป็นระเบียบ แยกประเด็นและหัวข้อจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา หากข้อมูลยังมีความไม่ชัดเจนหรือมีความบกพร่องจะดำเนินการเข้าไปศึกษาในพื้นที่เพิ่มเติม จากนั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา โดยการวิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) ซึ่งจะนำข้อมูลมาจำแนกโดยใช้แนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อ้างอิงในการวิเคราะห์กับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย อภิปรายและสรุปผล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปสู่การนำเสนอต่อไป

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาคสนาม ได้มีการตั้งคำถามประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกต เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ในด้านของชุมชนและด้านของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังมีการศึกษาข้อมูลผ่านวรรณกรรม งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่มีข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาและมีที่มาที่เชื่อถือได้ จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดระเบียบและวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ ผลจากการศึกษาความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีมีดังนี้

สภาพแม่น้ำเพชรบุรีสามารถอธิบายได้โดยแบ่งออกเป็นสามช่วง ได้แก่ สภาพแม่น้ำเพชรบุรีในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งแม่น้ำเพชรบุรีในอดีตจะมีปริมาณน้ำมากหรือน้อยนั้น จะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล เนื่องจากเดิมยังไม่มีการสร้างเขื่อนเพื่อจัดการปริมาณน้ำเช่นในปัจจุบัน สมัยนั้นในช่วงฤดูน้ำหลากแม่น้ำในเพชรบุรีจะมีความกว้างมากกว่าทุกวันนี้มาก น้ำในแม่น้ำใสสะอาดใช้ดื่มกินได้ ลักษณะของริมฝั่งเป็นหาดทรายยาวลาดไปจนถึงแม่น้ำตลอดแนว ทั้งยังมีสัตว์น้ำมากมายและหลากหลายชนิด การเป็นแหล่งน้ำที่มีน้ำตลอดทั้งปีทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เอื้ออำนวยต่อการเป็นที่ตั้งของชุมชน การที่ระบบสาธารณสุขใน สมัยก่อนยังไม่เจริญ ทำให้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นหัวใจหลักในการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่แทบจะในทุกด้าน ทั้งการอุปโภคบริโภค การค้าขาย การเกษตรกรรมและการคมนาคม ตลอดจนในด้านวัฒนธรรมก็มีแม่น้ำเพชรบุรีนี้เองที่เป็น องค์ประกอบหรือฉากหลังในการจัดกิจกรรมต่างๆ เรื่อยมา ทั้งในช่วงเทศกาลสำคัญและการละเล่นต่างๆของท้องถิ่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง การแข่งเรือยาว การแห่เรือองค์ เป็นต้น

สภาพแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตมาก เนื่องจากสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็น สังคมเมืองมากขึ้น ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของพื้นที่ศึกษา คือในช่วงชุมชนเขื่อนเพชรลงมาถึงชุมชนท่าทุ่งแฝก ชุมชนท่าตัน

โพธิ์ ชุมชนท่าข้าม จนถึงชุมชนวังขุนด่าน ยังมีความเป็นชุมชนเกษตรกรรมอยู่ โดยจะมีลักษณะการขยายตัวของชุมชนออกมาจากชุมชนเดิมบริเวณริมแม่น้ำ สลับกันไปกับไร่นาที่ยังคงใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตรอยู่ บางช่วงของพื้นที่ริมแม่น้ำ บ้างเป็นแนวคันไผ่ บ้างเป็นป่าละเมาะ ในส่วนของช่วงชุมชนบ้านท่าคอย ชุมชนบ้านท่าคอยเหนือ ชุมชนหน้าวัดท่าคอยพัฒนา ชุมชนศาลเจ้าแม่และชุมชนท่าฟุ้งพัฒนา มีความหนาแน่นของชุมชนกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นเขตตัวอำเภอ เป็นศูนย์กลางการค้า สถานบริการราชการ และความเจริญทางสาธารณูปโภคในด้านต่างๆ ซึ่งในหลายปีมานี้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในจุดถัดมาก็คือช่วงของชุมชนท่ากระเทียม ชุมชนไสค้ำและชุมชนท่ามะเกลือ บริเวณนี้มีลักษณะของพื้นที่ริมแม่น้ำเป็นตลิ่งลาดชันแลป่าละเมาะรกร้าง ทำให้ยังไม่มีมีการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในบริเวณนี้เกิดขึ้น เนื่องจากลักษณะพื้นที่ยากที่จะเข้าไปจัดการใดๆ ได้ ในภาพรวมของสภาพแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันมีจุดเปลี่ยนสำคัญจากวิกฤตอุทกภัยเมื่อปีพ.ศ. 2546 ทำให้มีการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีให้ลึกลงเพื่อเป็นที่รองรับมวลน้ำ ทำให้สภาพของแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษามีความลึกและแคบลงกว่าในอดีต ปัจจุบันแม่น้ำเพชรบุรีก็ไม่ได้อุดมสมบูรณ์เต็มไปดด้วยสัตว์น้ำเช่นในอดีต ทำให้มีการปล่อยพันธุ์ปลาในแต่ละชุมชนเพื่อหวังว่าจะเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำให้เพิ่มขึ้นในวันข้างหน้า ด้วยความเจริญในด้านต่างๆ ทำให้การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีลดน้อยลงไป มีน้ำประปามาทดแทนการลงไปตักน้ำในแม่น้ำ มีถนนมาทดแทนการคมนาคมและขนส่งสินค้า สภาพของแม่น้ำและสังคมที่เปลี่ยนไปก็ไม่เอื้อต่อการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมเช่นในอดีตมากนัก ที่ชัดเจนจะมีเพียงด้านเกษตรกรรมที่ยังคงใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีอยู่ ปัจจุบันแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้มีบทบาททางวัฒนธรรมเช่นในสมัยก่อน การจัดการกิจกรรมที่ยังพอมีให้เห็นได้บ้าง มีเพียงลอยกระทงและสงกรานต์ในบางจุดเท่านั้น

ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลจากคนในพื้นที่ ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าแนวโน้มแม่น้ำเพชรบุรีในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพราะทุกวันนี้เริ่มมีการใช้พื้นที่ริมแม่น้ำบางจุดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวบ้างแล้ว ทั้งยังได้รับการตอบรับไปในทางที่ดี เนื่องจากที่เป็นแหล่งเกษตรกรรมและมีย่านการค้าเก่าแก่ เป็นสิ่งที่คนในพื้นที่คิดว่าน่าจะนำมาเป็นจุดขายในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งแต่ละชุมชนก็มีความหวังว่า พื้นที่ริมแม่น้ำในชุมชนของตนจะสามารถปรับปรุงให้สวยงาม หากได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในด้านของความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ที่ศึกษามีการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี โดยดำเนินการไปตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งพบว่ามีสามประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก คือ ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีกับปัญหาหมาลภาวะ ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นในพื้นที่นี้เมื่อประมาณสามสิบปีมาแล้ว โดยระดับความรุนแรงเริ่มชัดเจน เมื่อความเจริญด้านสาธารณูปโภคเข้ามาสู่พื้นที่มากขึ้นในช่วงปลายปีหลังมานี้ ประกอบกับการใช้ประโยชน์จากการอุปโภคบริโภคน้ำในแม่น้ำน้อยลง ทำให้แม่น้ำเพชรบุรีถูกละเลย ทั้งยังกลายเป็นเพียงที่รองรับน้ำเสียจากชุมชน โดยไร้การบำบัด ปัญหาดังกล่าว เห็นได้ชัดในช่วงของชุมชนบ้านท่าคอย ชุมชนบ้านท่าคอยเหนือ ชุมชนหน้าวัดท่าคอยพัฒนา ชุมชนศาลเจ้าแม่ท่าข่างและชุมชนท่าฟุ้งพัฒนา ซึ่งมีความหนาแน่นของอาคารร้านค้าลาดจะมีน้ำเสียจากชุมชนถูกปล่อยลงไปแม่น้ำมากกว่าพื้นที่ศึกษาช่วงอื่นๆ คือ ตั้งแต่ชุมชนเขื่อนเพชรลงมา จนถึงชุมชนวังขุนด่าน ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีบ้านเรือนไม่หนาแน่น และมากกว่าในช่วงของชุมชนท่ากระเทียม ชุมชนไสค้ำและชุมชนท่ามะเกลือซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาท้ายสุด ที่มีสภาพเป็นตลิ่งชันและป่าละเมาะ มีการสำรวจโดยเทศบาลตำบลท่าข่างพบว่า คุณภาพน้ำในบริเวณปัญหาดังกล่าว แม้มิเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต แต่ก็ต้องได้รับการเฝ้าระวังอย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นเริ่มทำให้เห็นผลกระทบที่ชัดเจนทั้งสภาพของกลิ่นและสีของน้ำที่ผิดเพี้ยนจากธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำที่ลดลง คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเทศบาลตำบลท่าข่าง สถานศึกษาใน

พื้นที่ กลุ่มนักร้องและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมนักร้องเพื่อกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกของคนในพื้นที่ ให้เกิดกระแสความรักและห่วงใยในแม่น้ำเพชรบุรี ในรูปแบบของค่ายนักร้อง การเดินรณรงค์ การจัดนิทรรศการ ในวันนักร้องแม่น้ำเพชรบุรี และยังมีกิจกรรมนักร้องควบคู่กันไปด้วย โดยมีกิจกรรมระดมความร่วมมือจากชุมชน เทศบาลตำบลท่าช้างร่วมกันปรับปรุงสภาพที่เสื่อมโทรมในโอกาสสำคัญต่างๆ และตามตารางที่มีการหมุนเวียนไปในแต่ละชุมชน อีกทั้งยังมีการใช้ประโยชน์จากทางท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรี ที่ทำให้เกิดกระบวนการลดปัญหาภาวะเกิดขึ้น เนื่องจากได้รับความใส่ใจจากทุกคนในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่าช้างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกลุ่มองค์กรเอกชน เช่น กลุ่มยายกับตา กลุ่มคุณกเพชบุรีและเครือข่ายนักร้องแม่น้ำเพชรบุรี ที่จะร่วมดูแลและเฝ้าระวัง นอกจากนี้ยังมีการควบคุมปัญหาภาวะโดยการติดตั้งป้ายเตือนในบริเวณต่างๆ ทั้งยังมีเทศบาลตำบลท่าช้าง เพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติ ไม่ให้มีการกระทำที่ทำให้เกิดปัญหาภาวะ ทั้งนี้ แต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อจัดการกับปัญหาภาวะนี้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่าช้าง กลุ่มยายกับตา กลุ่มคุณกเพชบุรีและเครือข่ายนักร้องแม่น้ำเพชรบุรี เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านจังหวัดเพชรบุรีหรือ ทสม.เพชรบุรี สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเพชรบุรี สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงที่มีพื้นที่ติดริมแม่น้ำเพชรบุรี และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้รับการประสานไปเป็นอย่างดี

ประเด็นต่อมา ได้แก่ ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีกับปัญหาวัชพืช เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำน้อยลง แม่น้ำก็ไม่ได้รับการเฝ้าระวังดูแลเช่นในอดีต การเจริญเติบโตของวัชพืชก็สะสมอยู่ทั้งในแม่น้ำและริมตลิ่ง พบว่าในพื้นที่ศึกษาวัชพืชสามชนิดที่พบมากและขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ ผักตบ สาหร่ายและไมยราบยักษ์ การกระจายพันธุ์สู่แม่น้ำเพชรบุรีของวัชพืชเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้แม่น้ำเพชรบุรีมีทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง ยังกระทบต่อคุณภาพน้ำและเป็นตัวกีดขวางการไหลของน้ำ ทั้งยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศอีกด้วย มีความร่วมมือของชุมชนในการจัดการกับปัญหาวัชพืชอย่างต่อเนื่อง เพราะต้องมีการทำลายวัชพืชให้ทันต่อการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีเทศบาลตำบลท่าช้างเข้ามาให้ความร่วมมือด้านอุปกรณ์ กำลังคน และงบประมาณ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพ ทั้งในการฟื้นฟูแม่น้ำโดยการกำจัดวัชพืช การใช้ประโยชน์จากวัชพืช และมีการควบคุมปริมาณของวัชพืชอย่างต่อเนื่อง เมื่อความร่วมมือภายในชุมชนเป็นส่วนที่ช่วยสอดคล้องดูแลการเพิ่มขึ้นของปริมาณวัชพืช และฝ่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลท่าช้างเองก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการจัดการกับปัญหา นอกจากนี้จะเป็นการช่วยให้วัชพืชหมดไปแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่นี้ ให้มีความสวยงามจากความร่วมมือเหล่านั้นเอง

ประเด็นสุดท้าย เป็นความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีกับปัญหาการกัดเซาะตลิ่ง ทั้งเกิดขึ้นจากกระแสน้ำ และการรुक้าแนวตลิ่งริมแม่น้ำ ทำให้ตลิ่งมีการยุบตัวลงไปแม่น้ำ เกิดการกัดเซาะพื้นที่ริมน้ำให้หายไปเรื่อยๆ ทั้งยังทำให้เกิดปัญหาการตื่นเงินของแม่น้ำ มีผลกระทบกระจายไปในหลายๆ จุดของพื้นที่ ความร่วมมือในการจัดการปัญหาการกัดเซาะตลิ่งนี้ มีความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ โดยผ่านทางเทศบาลตำบลท่าช้าง ทั้งความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย เข้ามาดูแลด้านการวางแผน งบประมาณและการดำเนินการ ทั้งในเรื่องของการขุดลอกแม่น้ำและการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง โดยชุมชนร่วมมือกันในการเฝ้าระวังปัญหา การดูแลผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาและการร่วมแก้ไขปัญหามีความ

ร่วมมือของชุมชนในการแก้ไขปัญหาในระดับที่ชุมชนสามารถแก้ไขได้เอง โดยการถดถอยทดแทนสิ่งที่ถูกกัดเซาะหายไป ทำให้สามารถบรรเทาความรุนแรงของปัญหาลงไปได้ ทั้งยังมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นการจัดการที่ทำให้คนในชุมชนมีบทบาทในการดูแลริมตลิ่งได้ด้วยชุมชนเอง นอกจากนี้ที่กล่าวไปแล้วนั้นยังมีการควบคุมไม่ให้มีการรุกรานพื้นที่ริมแม่น้ำโดยหลักเสาคอนกรีตของกรมเจ้าท่า ที่เป็นสัญลักษณ์เตือน ไม่ให้มีการรุกรานเป็นสาเหตุหนึ่งของการกัดเซาะได้อีก

ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีได้รับความร่วมมือจากทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำลังสำคัญของความร่วมมือในพื้นที่นี้อยู่ที่ความร่วมมือของประชาชนในแต่ละชุมชนที่ส่วนใหญ่แล้วให้ความร่วมมือด้วยดีตลอดมา โดยที่ความร่วมมือจากเทศบาลตำบลท่ายาง ตลอดจนความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้ามา ทำให้การจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้รับการดำเนินการจนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ซึ่งมีการดำเนินการตามรูปแบบความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้ง การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การฟื้นฟูและการควบคุม ทั้งนี้หลังจากที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้พบว่ามียุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้ การจัดการแม่น้ำเพชรบุรีเป็นไปอย่างครอบคลุมและเข้มแข็ง สามารถรับมือ แก้ไขและป้องกันกับลักษณะปัญหาในพื้นที่ศึกษาได้เป็นอย่างดี ปัจจัยนั้นก็คือการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นส่วนที่ช่วยผลักดันให้การจัดการต่างๆ ในพื้นที่ดำเนินไปได้ แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาดูแล หากแต่ประชาชนในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดการมีส่วนร่วม การดำเนินการก็จะเป็นไปได้ยากหรืออาจเกิดขึ้นไม่ได้เลย และกลับกัน ในกรณีของพื้นที่ศึกษานี้ แม้ในบางปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถเข้ามาดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่ประชาชนก็สามารถดูแลหรือร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ได้ ผู้วิจัยจึงเสนอกรอบแนวคิด ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกรอบแนวคิดและข้อมูลที่ได้ ดังต่อไปนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี
 ที่มา: วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

ส่วนแรก คือ ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีมีลักษณะของการดำเนินการเป็นไปตามรูปแบบของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ได้แก่ ปัญหามลภาวะ ปัญหาการกัดเซาะตลิ่งและปัญหาวัชพืช ความร่วมมือในพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วย ความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ในการดูแลของเทศบาลตำบลท่ายาง ความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ จะเข้ามาผ่านทางเทศบาลตำบลท่ายางหรือบางครั้งทางเทศบาลจะทำการประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ให้เข้ามาในพื้นที่ (เทศบาลตำบลท่ายาง, 2558, น. 24-25) ความร่วมมือ

ในระดับชุมชน เป็นปัจจัยหนุนสำคัญที่ทำให้การจัดการแม่น้ำเพชรบุรีประสบความสำเร็จ การจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษานี้ยังไม่ได้อยู่ในลักษณะของโครงการหรือรูปแบบการจัดการที่เป็นทางการมากนัก อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในรูปแบบของการร่วมด้วยช่วยกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในบางกรณีจะเป็นความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่ด้วยกันเองในปัญหาที่เป็นสถานการณ์เร่งด่วน เช่น การเกิดมลพิษ คลั่งถูกกัดเซาะจนถล่ม ก็จะมีแก้ไขปัญหาเบื้องต้นจากประชาชนร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ก่อนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามา หรือบางกรณีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเป็นฝ่ายจุดประกายให้ชุมชนมาร่วมกันจัดการ เช่น กรณีที่เทศบาลมีความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดและกรมโยธาธิการและผังเมืองในการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง โดยที่ชุมชนจะเป็นฝ่ายดูแลรักษา รวมทั้งการสอดส่องผลกระทบในระยะยาวต่อไป นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือในลักษณะของความร่วมมือที่ก่อตัวขึ้นร่วมกัน เช่น ในกรณีของการสร้างทำนบน้ำข้ามภพให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เกิดกิจการที่ชุมชนและเทศบาลตำบลทำางร่วมมือกันก่อตั้งและดูแลรักษา เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ก็จะได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี วิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พาณิชยจังหวัดเพชรบุรี เข้ามาร่วมจัดการให้กิจกรรมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษาดังที่อธิบายไปนั้น จะมีการทำความเข้าใจหรือการตกลงการในรูปแบบของสัญญาใจระหว่างคนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อปัญหาได้รับการดำเนินการจนผลออกมาเป็นรูปธรรมที่สำเร็จและน่าภูมิใจ นั้นจะเป็นแรงจูงใจให้ความร่วมมือเกิดขึ้นต่อไป

ต่อมา คือ ส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการลงพื้นที่ศึกษาผู้วิจัยได้พบว่าประชาชนเป็นหัวใจที่สำคัญในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากประชาชนเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่อันเป็นเจ้าของพื้นที่ จึงนับได้ว่าเป็นพื้นที่เพื่อสำคัญในกลไกการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ทั้งบทบาทของการเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งการเป็นผู้ที่สามารถเฝ้าระวังปัญหาและดูแลแม่น้ำอย่างใกล้ชิด การที่ประชาชนมีความผูกพันกับแม่น้ำเพชรบุรีนั้นเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีเกิดขึ้นต่อไปได้ ประชาชนในพื้นที่ศึกษามีความพร้อมที่จะร่วมมือกับหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประชาชนในแต่ละชุมชนเองก็เป็นสิ่งที่มีค่า ในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีได้ในระยะยาว ดังจะเห็นได้ว่าในแต่ละชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้แม่น้ำอยู่ในสภาพที่ดี ความร่วมมือในระดับประชาชนหากเกิดขึ้นแล้วจะมีความเหนียวแน่น เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นสังคมชนบท อยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง เมื่อผนวกกับการมีความผูกพันกับแม่น้ำเพชรบุรีด้วยแล้ว ก็ทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีได้ ยิ่งเมื่อมีแรงเสริมจากความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดการต่างๆ ก็มีประสิทธิภาพได้ไม่ยาก ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับแม่น้ำเพชรบุรีมาตลอด ย่อมรู้ถึงความเป็นไปของแม่น้ำเป็นอย่างดี หากมีความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ นั้นจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่ดีที่ทำการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีมุ่งไปสู่หนทางของความสำเร็จ เมื่อเจ้าของพื้นที่ช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการกับปัญหาโดยอ้อมเป็นไปในทิศทางที่ดียิ่งแน่นอน

ส่วนต่อมาจากองค์ประกอบของกรอบแนวคิดการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี โดยการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรี พบว่าการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องสามารถนำผลดีมาสู่แม่น้ำเพชรบุรีได้ ความร่วมมือในการใช้ประโยชน์ที่เด่นชัดที่สุดและมีหน่วยงานเข้ามามีความร่วมมือหลากหลายที่สุดในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีได้แก่ การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีในการท่องเที่ยว โดยมีความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ในการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดทิศทาง

ของการท่องเที่ยว การร่วมกันสำรวจแม่น้ำและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของผู้ชมชมชน เทศบาลตำบลท่ายาง กลุ่มขยายกับตา กลุ่มคุณกเพชรบุรี โรงเรียนในพื้นที่ เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านจังหวัดเพชรบุรี (ทสม. เพชรบุรี) สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเพชรบุรี สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ติดริมแม่น้ำเพชรบุรี ผลพวงจากการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวทำให้เกิดการปรับปรุงพื้นที่ที่รกร้างไว้ประโยชน์ให้มีความสวยงาม นอกจากนี้จะเป็นการลดปัญหามลภาวะได้ด้วยแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับแม่น้ำเพชรบุรีและสร้างรายได้มาสู่พื้นที่ด้วย แต่ละชุมชนจึงมีความพร้อมที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ของตน ทั้งยังสามารถทำเป็นลานกิจกรรมที่ส่วนรวมสามารถใช้ประโยชน์ได้ ทั้งการใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกาย และในบางจุดใช้ประโยชน์จากการเป็นท่าสำหรับนำรถเข้าไปเติมน้ำเพื่อนำมาใช้ในด้านสาธารณสุขได้อีกด้วย ความร่วมมือในการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากจะเป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์แล้ว ยังจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ตรงกันว่าการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรี จะต้องคำนึงถึงบทบาทของการเป็นโครงสร้างสำคัญในระบบนิเวศ โดยเฉพาะกับประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ จำเป็นต้องมีการร่วมกันวางแผนไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศในระยะยาว

ในด้านของความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในส่วนของการอนุรักษ์นั้น มีความร่วมมือเกิดขึ้นจากส่วนต่างๆ ให้คงไว้ซึ่งความสวยงามของแม่น้ำเพชรบุรีและพื้นที่ริมฝั่ง ทั้งเทศบาลตำบลท่ายางกับโรงเรียนประถมในพื้นที่ หรือส่วนของโรงเรียนมัธยมในพื้นที่ร่วมกับกลุ่มขยายกับตา กลุ่มคุณกเพชรบุรี เครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี เหล่านี้ได้มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ขึ้นเพื่อปลูกกระแสต้นกล้าในพื้นที่ และเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ในการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรีได้ต่อไป ทั้งยังมีกิจกรรมในวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ในช่วงวันที่ 6-7 สิงหาคมของทุกปี ซึ่งเทศบาลตำบลท่ายางร่วมมือกับชุมชนและสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ต่างๆขึ้น ทั้งการแสดงเสียงและกิจกรรมระลึกคุณค่าของแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือโดยชุมชนกับเทศบาลตำบลท่ายางในการอนุรักษ์พื้นที่ริมแม่น้ำโดยปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่รกร้างริมแม่น้ำ มีการอนุรักษ์พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำและแม่น้ำเพชรบุรีผ่านการระดมความคิดในการวางแผนอนุรักษ์และการเฝ้าระวังปัญหาจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเทศบาลตำบลท่ายางจะเป็นตัวกลางในการจัดการและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆให้เข้าร่วมอนุรักษ์ต่อไป

ต่อมาเป็นความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในส่วนของการฟื้นฟู เป็นการบำรุงรักษาแม่น้ำเพชรบุรีให้มีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม โดยในพื้นที่ศึกษามีการจัดการฟื้นฟูร่วมกัน เทศบาลจะร่วมกับชุมชนในการจัดทำตารางทำความสะอาดหมุนเวียนกันไปในแต่ละชุมชน เทศบาลจะจัดอุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปฟื้นฟูบริเวณแม่น้ำในแต่ละชุมชน โดยคนในชุมชนจะมีการรวมตัวกันพร้อมอุปกรณ์คนละไม้คนละมือมาร่วมกันฟื้นฟูทำความสะอาดพื้นที่ ในชื่อกิจกรรมทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) แล้วยังมีการทำความสะอาดในวันสำคัญต่างๆตามที่ได้มีการนัดหมาย ทั้งการทำสะอาดจากสิ่งสกปรกต่างๆ และการร่วมกันทำลายวัชพืช ซึ่งในบางโอกาสได้มีการขอความร่วมมือจากค่ายพิเศษแก่กระเจานที่อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ให้ส่งกำลังพลมาช่วยในการถางทำลายวัชพืชที่หนาแน่น และยังมีการประสานความร่วมมือไปยังโครงการชลประทานเขื่อนเพชรให้ลดระดับประตูน้ำลง เมื่อน้ำลดก็สามารถดำเนินการฟื้นฟูได้ง่ายและทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูด้วยการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งที่เทศบาลตำบลท่ายางประสานความร่วมมือไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดและกรมโยธาธิการและผังเมือง ทั้งในด้านการวางแผน งบประมาณและแรงงาน นอกจากนี้ยังมีในส่วนของการจัดเรือขุดลอกที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ให้ความร่วมมือเข้ามาต่อเทศบาลตำบลท่ายางทำให้การขุดลอกเป็นไปได้รวดเร็วกว่าที่คนในพื้นที่จะทำกันเองแต่เพียง

ฝ่ายเดียว ยังปรากฏรูปแบบของความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่ร่วมมือกันฟื้นฟูสิ่งที่ถูกกัดเซาะ โดยมี การช่วยกันรวบรวมอิฐปูนเก่าจากการทุบตีกรมทดแทนบริเวณริมแม่น้ำที่ถูกกัดเซาะ จากตลิ่งเว้าแหว่งก็กลับกลายเป็น ลานกว้างๆ ให้ส่วนรวมได้ใช้ประโยชน์ได้

ปัจจัยสุดท้ายจากองค์ประกอบของกรอบแนวคิดคือ ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี โดยการ ควบคุม ในพื้นที่ศึกษามีการควบคุมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งการออกเทศบัญญัติของเทศบาลที่เทศบาลตำบลท่ายาง ได้จัดทำไว้เพื่อควบคุมการก่อกมลพิษแม่น้ำ มีความร่วมมือในการจัดทำป้ายเตือนห้ามก่อกมลพิษ ป้ายเหล่านี้จะถูก นำไปปักในจุดต่างๆ หากมีการพบเห็นว่าจุดไหนมีการก่อกมลพิษเช่นทิ้งขยะ ปล่อยน้ำเสียก็จะมีกรเพิ่มป้ายไปปักใน จุดนั้นๆ ป้ายเหล่านี้แสดงว่าพื้นที่ที่มีป้ายปักนั้นได้รับการดูแล ส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนก็จะให้ความร่วมมือไม่ไป สร้างมลภาวะในพื้นที่นั้นๆ ยังมีการความร่วมมือในการควบคุมปริมาณวัชพืชให้อยู่ในระดับที่กำจัดได้ง่าย คือไม่ให้ หนาแน่นเกินไปจนจัดการได้ยาก โดยมีความร่วมมือกันภายในชุมชนและทางเทศบาลตำบลท่ายาง ได้จัดอุปกรณ์และ กำลังคนเข้ามาร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีการควบคุมการรुक้าแนวตลิ่ง โดยการปักเสาหินจากกรมเจ้าท่าซึ่งจะเป็น ตัวกำหนดไม่ให้มีการใช้พื้นที่อย่างไม่ถูกต้อง ทุกคนทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการควบคุมดังกล่าวด้วยดี เพราะ นอกจากการรูก้าจะผิดกฎหมายแล้วยังเป็นการสร้างผลกระทบต่อแม่น้ำในระยะยาว ดังนั้นการรูก้าแม่น้ำในพื้นที่จึง พบได้ไม่มากนัก

ต่อมาเป็นผลการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี อุปสรรคที่เกิด ขึ้นกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ทำให้การดำเนินการสำเร็จไปได้ยากกว่าที่ควรจะเป็น โดยในพื้นที่มี อุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้แก่ การดำเนินการต่างๆที่เกิดขึ้นยังไม่ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ เนื่องจากคนในพื้นที่ บางส่วนยังคงละเลยกับปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่าคนส่วนใหญ่ของแต่ละชุมชนจะให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาแม่น้ำ แต่ก็ยังคงมีคนส่วนน้อยที่ยังคงมองข้ามผลกระทบจากปัญหาของส่วนรวมเหล่านี้ ทำให้การจัดการกับปัญหาใน บางครั้งมีผลออกมาไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งในด้านของความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ยังคงขาดการประสาน ความร่วมมือระหว่างกันเท่าที่ควร เช่น ในบางโครงการ สองหน่วยงานสามารถร่วมมือกันทำได้ แต่ที่เกิดขึ้นคือต่าง คนต่างทำตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่นในกรณีขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงไม่ได้ปรึกษากันถึงผลกระทบที่ อีกแห่งจะได้รับ หากอีกแห่งมีการดำเนินการใดๆ ในพื้นที่ของตน ทำให้บางครั้งเกิดผลกระทบขึ้น โดยที่ไม่สามารถ แก้ไขอะไรได้แล้ว และยังมีอุปสรรคด้านผู้นำ ที่ฝ่ายของชุมชนยังคงรอให้ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มการดำเนินการต่างๆอยู่ ในพื้นที่ศึกษานี้ ภาระการเป็นผู้นำตกอยู่กับเทศบาลตำบลท่ายาง หากจะทำอะไร ชุมชนก็จะรอเทศบาลมาเป็นผู้ริเริ่ม ให้อันที่จริงในบางเรื่อง ชุมชนเองก็มีศักยภาพพอ ที่จะริเริ่มการดำเนินการต่างๆได้เอง ทำให้บางปัญหาถูกปล่อยค้าง คาเป็นไปได้นานกว่าจะได้รับการแก้ไข อีกอุปสรรคคือ การดำเนินความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ ส่วนใหญ่ จะมีขึ้นในช่วงวันหยุดหรือในโอกาสสำคัญต่างๆ เนื่องจากคนในชุมชน โดยมากแล้วจะมีความสามารถร่วมกัน ได้ง่ายกว่าในช่วงวันธรรมดา ทำให้การจัดการแม่น้ำเพชรบุรีเป็นไปได้ไม่ต่อเนื่อง อุปสรรคต่อมาคือการจัดการแม่น้ำ เพชรบุรียังไม่สามารถเข้าถึงในบางพื้นที่ได้ เนื่องจากเป็นบริเวณที่ยังไม่ได้มีการเข้าไปบุกเบิก อาจจะมีแนวป่าละเมาะ กีดขวางอยู่ จึงไม่สามารถเข้าไปดำเนินการใดๆได้ และสุดท้ายเป็นอุปสรรคด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้ การดำเนินการต่างๆเป็นไปอย่างล่าช้าหรือเกิดขึ้นได้ยาก และอาจจะส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมาอีกได้ ต่อไปเนื่องจากอุปสรรคดังกล่าวนี้

ส่วนของผลการศึกษาแนวโน้มน้ำความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี อธิบายได้ว่า ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นต่อไปจากนี้ แหล่งข้อมูลในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นตรงกันว่า จะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในด้านของการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลกระทบในด้านต่างๆเกิดขึ้นกับหลายฝ่าย ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งชุมชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีการดูแลแม่น้ำเพชรบุรีให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากแต่ละชุมชนก็มีความต้องการให้มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ของตน เพราะนอกจากจะเป็นการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนให้มีความสวยงามแล้ว ยังเป็น โอกาสให้ชาวบ้านสามารถประกอบกิจการ นำมาซึ่งรายได้ในระยะยาว อีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องต่อไปในวันข้างหน้า คือ จะมีการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น นำให้แนวโน้มน้ำความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และที่สำคัญก็มีแนวโน้มที่คิดว่าคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ได้ให้ความสนใจในการเข้ามาให้ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีมากขึ้น จากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวไปนั้น จึงเป็นไปได้มากกว่าแนวโน้มการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในวันข้างหน้าจะดำเนินไปในทิศทางที่ดี

5. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยคิดเห็นว่าน่าจะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีต่อไปได้ ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ เริ่มต้นจากข้อเสนอแนะแรก เป็นข้อเสนอเกี่ยวกับการเพิ่มการประสานความร่วมมือระหว่างส่วนต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะในระดับขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อมีการดำเนินการเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรี บางครั้งจะอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ ทั้งๆที่ถ้าหากมีการปรึกษานัดแนะกันก่อน การดำเนินการจะมีประสิทธิภาพมากกว่า หรือสามารถลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้มากกว่า ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง เมื่อพื้นที่หนึ่งสร้างแนวเขื่อนป้องกันตลิ่งในฝั่งแม่น้ำของตน ก็ทำให้เกิดผลกระทบกับตลิ่งของอีกฝั่งหนึ่งที่ไม่ได้สร้าง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการประสานความร่วมมือหรือร่วมกันวางแผนระหว่างกัน จะสามารถมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันได้ หรือสามารถวางแผนตั้งรับผลกระทบร่วมกันได้ ดังเช่นกรณีของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทำนน้ำข้ามภพในพื้นที่ศึกษา ได้มีความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลท่ายางและองค์การบริหารส่วนตำบลยางหย่องในการวางแผนและดำเนินการ ทำให้ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีในบริเวณนั้นกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถข้ามไปมาได้ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี กลายเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว จนเห็นผลสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งสองพื้นที่และสามารถสร้างคุณค่าให้กับพื้นที่บริเวณนั้นได้เป็นอย่างดี

ประเด็นต่อมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรจะมีมาตรการที่เข้มแข็งในการควบคุมปัญหาต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะที่ผ่านมาได้มีการวางกฎระเบียบไว้ แม้คนส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามเนื่องจากมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ แต่เมื่อมีคนบางส่วนที่ยังคงฝ่าฝืนอยู่ทั้งด้วยความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม และไม่ได้ได้รับการลงโทษอย่างจริงจัง ทำให้ปัญหาต่างๆ เช่น การปล่อยน้ำเสีย การทิ้งขยะ ยังคงมีอยู่ ในด้านของเทศบาลตำบลท่ายางก็ได้มีการกำหนดเทศบัญญัติเพื่อใช้ในการควบคุมไว้ ก็ควรจะมีการนำกฎหมายที่มีนั้นมาใช้จริงจังมากขึ้น

ต่อมาเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะตลิ่ง ซึ่งในพื้นที่ศึกษามีการแก้ไขปัญหามาโดยการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง การขุดลอก และการถมตลิ่งทดแทนตลิ่งที่ถูกกัดเซาะไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในกรณีที่มีการ

แก้ไขปัญหาด้วยการขุดลอกหรือการถมตลิ่งทดแทน ควรจะมีการนำหญ้าแฝกมาปลูกเสริมบริเวณแนวตลิ่ง โดยหญ้าแฝกมีรากที่เหนียวสามารถยึดเกาะหน้าดินได้เป็นอย่างดี การขุดลอกและถมทดแทนนั้น เมื่อผ่านช่วงเวลาไประยะหนึ่ง อาจจะมีการกัดเซาะเกิดขึ้นอีก ทำให้ต้องขุดลอกหรือถมใหม่ไปเรื่อยๆ ซึ่งจะเสียทั้งเวลา งบประมาณ และกระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำเพิ่มเข้าไปอีกทั้งๆ ที่ก็เป็นปัญหาเดิม ถ้าหากมีการนำหญ้าแฝกมาปลูกเสริมตามตลิ่งน่าจะช่วยเป็นการป้องกันปัญหาได้ในระยะยาว หรืออย่างน้อยก็สามารถยืดอายุของตลิ่งให้มีการกัดเซาะช้าลง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการความร่วมมือที่เกิดขึ้นเพียงในโอกาสวันสำคัญ ผู้วิจัยคิดว่าเป็นการดีอยู่แล้วที่มีการจัดกิจกรรมทำความสะอาดแม่น้ำในโอกาสวันหยุดสำคัญ แต่บางช่วงที่ไม่มีวันหยุด ก็จะขาดความต่อเนื่องการดูแลแม่น้ำ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรมีการจัดทำปฏิทินในการดูแลแม่น้ำขึ้น อาจจะรับผิดชอบโดยทีมงานของประชาชน ชุมชนหรืออาสาสมัครของชุมชนซึ่งมีอยู่ในทุกชุมชน หากช่วงใดมีการขาดช่วงของวันหยุดเทศกาล ก็น่าจะมีการแทรกกิจกรรมการทำความสะอาดไว้ในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ที่ชาวชุมชนสามารถร่วมกิจกรรมกันได้ เมื่อรวมวันหยุดเนื่องในโอกาสสำคัญกับตารางกิจกรรมทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) ที่เทศบาลจะร่วมกับชุมชนอย่างต่ำไตรมาสละครั้งแล้ว เพิ่มวันทำความสะอาดเข้าไปเพียง 2-3 ครั้ง การทำความสะอาดก็จะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สภาพของแม่น้ำก็จะคงเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม

และประเด็นสุดท้ายที่เกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี คือถ้าหากต่อไปในอนาคต แม่น้ำเพชรบุรีจะถูกใช้ประโยชน์ในด้านของการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังเช่นแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่ได้ศึกษานั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวควรจะอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งอยู่ภายใต้จิตจำกัของธรรมชาติและมีการตระหนักถึงผลกระทบของระบบนิเวศ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นจะเป็นไปด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบต่อแม่น้ำเพชรบุรี ทั้งยังเกิดประโยชน์กับคนในพื้นที่ด้วย นำไปสู่การรักษาแม่น้ำเพชรบุรีให้มีคุณค่าอย่างยั่งยืน

นอกจากข้อเสนอแนะที่มีต่อความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีดังที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น ถ้าหากต่อไปได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือการศึกษาที่มีแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยก็มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรมีการศึกษาความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีของพื้นที่อื่นๆ เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ดังกล่าวสามารถดำเนินการจัดการนั้นๆต่อไปได้ เพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้กับการศึกษาในพื้นที่ที่ศึกษาของตนเองได้ต่อไป

6. บทสรุป

สภาพในอดีต แม่น้ำเพชรบุรีมีความใสสะอาดและอุดมสมบูรณ์ มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่แทบจะในทุกด้าน แม่น้ำมีความกว้างและปริมาณน้ำถูกกำหนดโดยธรรมชาติ สภาพในปัจจุบันนั้นแตกต่างจากในอดีตอย่างมาก สภาพแม่น้ำมีความแคบลง เนื่องจากมีการขุดลอกเพื่อป้องกันอุทกภัย ปริมาณน้ำถูกควบคุมด้วยเขื่อนน้ำมีความขุ่น สัตว์น้ำมีปริมาณและชนิดที่น้อยลง ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนใช้แม่น้ำน้อยลงส่วนมากจะใช้ประโยชน์จากแม่น้ำในการเกษตรและเป็นวัตถุดิบผลิตน้ำประปา แต่ก็เห็นได้ว่าเริ่มมีการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สามารถเห็นแนวโน้มสภาพแม่น้ำเพชรบุรีในอนาคตว่า จะถูกใช้ประโยชน์ไปในการท่องเที่ยวต่อไปในวันข้างหน้า แม่น้ำเพชรบุรีจะได้รับการฟื้นฟูดูแลให้มีความสวยงามเหมาะสมสำหรับรองรับการท่องเที่ยว

ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษาเป็นไปตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีปัญหาหลักๆ ที่เกิดขึ้นสามประเด็นด้วยกัน คือปัญหามลภาวะ ปัญหาวัชพืชและปัญหาการกัดเซาะริมตลิ่ง ซึ่งมีการจัดการกับปัญหาต่างๆ โดยใช้รูปแบบของการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การใช้ประโยชน์และการควบคุม แต่ละปัญหาได้รับการจัดการอย่างเป็นที่น่าพอใจโดยความร่วมมือของส่วนราชการ หลักๆคือเทศบาลตำบลท่าขามผู้ดูแลพื้นที่ และส่วนของกลุ่มอนุรักษ์เช่น กลุ่มคนกเพชรบุรีและเครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งความร่วมมือที่สำคัญที่สุดนั้นคือความร่วมมือจากชุมชนที่ทำให้การจัดการเป็นไปได้ด้วยดีตั้งแต่เริ่มต้น ไปจนถึงการเฝ้าระวัง หลังการจัดการแก้ไขปัญหานั้นจะช่วยให้แม่น้ำเพชรบุรีได้รับการดูแลอย่างยั่งยืนต่อไป

อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรี ได้แก่ คนส่วนน้อยละเลยปัญหา ทำให้การจัดการกับปัญหาในบางครั้งมีผลออกมาไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น และในบางครั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ยังไม่เข้าใจประสานความร่วมมือระหว่างกัน ยังมีอุปสรรคจากการที่ชุมชนขาดผู้นำ ทำให้ภาระการเป็นผู้นำตกอยู่กับเทศบาลตำบลท่าขาม การจัดการแม่น้ำเพชรบุรีก็ไม่ได้ไม่ต่อเนื่องนัก อีกทั้งการจัดการแม่น้ำเพชรบุรียังไม่สามารถเข้าถึงในบางพื้นที่ได้ และสุดท้ายด้านงบประมาณยังมีไม่เพียงพอ

แนวโน้มความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีที่ต่อไปจากนี้ คือความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านของการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลกระทบเกิดขึ้นกับหลายฝ่าย ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า การจัดการแม่น้ำเพชรบุรี จะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งชุมชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ทำให้ความร่วมมือในการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ในพื้นที่ได้ให้ความสนใจแม่น้ำเพชรบุรีมากขึ้น จึงเป็นไปได้มากกว่าแนวโน้มการจัดการแม่น้ำเพชรบุรีจะได้รับความร่วมมือไปสู่อนาคตที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2546). *แม่น้ำเพชรบุรีแม่น้ำ 1 สายใน 1 เมือง*. กรุงเทพมหานคร: โหลทอง มาสเตอร์พรีนซ์.
- เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดเพชรบุรี. (2558). *การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเสริมสร้างความร่วมมือของภาคีร่วมพัฒนาในการสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นจาก http://phetchburburinevnet.blogspot.com/2012/07/blogpost_05.html?m=1
- จุมพล หนิมพานิช. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพ ในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลตำบลท่าขาม. (2558). *เมืองแห่งการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เมืองสวย น้ำใส สู่เมืองน่าอยู่*. รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2558, 1-52.
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี. (2556). *รายงานสรุปการประชุมสัมมนาเครือข่ายและอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำเพชรบุรีครั้งที่ 3/2556*. 15 กรกฎาคม 2556. ห้องประชุมเทศบาลตำบลท่าขาม อำเภอท่าขาม จังหวัดเพชรบุรี. หน้า 27-45.